

5. Andrushhenko, V., 2012. 'Filosofs'ko–metodologichni zasady pidvyshhennja jakosti vyshhoj osvity Ukrainy: jevropejs'kyj vymir (Philosophical and methodological principles for improving the quality of higher education in Ukraine: European dimension)', avt. kol.: V. Andrushhenko (kerivnyk), M. Bojchenko, L. Gorbunova, I. Nadol'nyj ta in., K.: *Pedagogichna dumka*, 220 s.
6. Ershova–Babenko, IV., 1992. 'Metodologija issledovanija psihiki kak sinergeticheskogo ob#ekta. Monografija (The methodology of the study of the psyche as a synergistic object. Monograph)', Odessa: *ODJeKOM*, 124 s.
7. Ershova–Babenko, IV., 2015. 'Psihosinergetika. Monografija (Psychosynergy. Monograph)', Herson: *izd–vo «Grin' D. S.»*, 488 s.
8. Moren, E., 1995. 'Vtrachena paradigma. Priroda ljudini (The paradigm is trapped. Nature people)', K.: *Karmen–Sinto*, 196 s.
9. Prigozhin, IR., Stengers, I., 1986. 'Porjadok iz haosa. Novyj dialog cheloveka s prirodoy (Order from chaos. A new dialogue of man with nature)', M.: *Progress*, 432 s.
10. Stepin, VS., 2003. 'Teoreticheskoe znanie (Theoretical knowledge)', M.: *Progress–Tradicija*, 744 s.

DOI

УДК 37:001.8:005.71

АЛЬТЕРНАТИВНА ОСВІТА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ

ALTERNATIVE EDUCATION AS A SUBJECT OF THE PHILOSOPHY AND EDUCATIONAL DISCOURSE

Г. В. Жукова

Актуальність дослідження. *Планомірне навчання, спрямоване на задоволення освітніх потреб громадян, окремих соціальних, професійних груп є результатом збільшення освітнього потенціалу суспільства. На відміну від академічної, позаакадемічна освіта здійснюється різними організаціями і установами і не завжди професійними педагогами (викладачами). Вона менш структурована і не обов'язково завершується отриманням загальновизнаного документа про освіту, виступає, так званюю альтернативною освітою.*

Urgency of the research. *Planned training, aimed at satisfying the educational needs of citizens, individual social and professional groups, is the result of increasing the educational potential of society. Unlike academic, non-academic education is carried out by various organizations and institutions and not always professional teachers. It is less structured and does not necessarily result in the receipt of a generally recognized document on education, advocated by the so-called alternative education.*

Постановка проблеми. Чи є складні освітні процеси, які відбуваються в Україні в останні десятиліття, підвищенням стабільності, духовності і потенціалу освітньої системи країни?

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Концепція позаакадемічної освіти як сучасної освітньої парадигми була розглянута в роботах: С. Варбуртон [12], Л. Грін [7], О. Кивлюк [3], Дж. Коена [6], Д. Облінгера [9], Д. Супер [11] та інших.

Постановка завдання.

Освіта як процес розвитку внутрішнього світу особистості, що включає ставлення людини до себе, до навколишнього світу і до інших людей, передбачає пізнавальну навчальну активність як діяльність, що відповідає потребі в тих чи інших знаннях. Саме така по суті освітня діяльність дійсно може виділяти зміст і спрямованість ціннісних орієнтацій, особистісних смислів і установок, тобто створювати фундамент особистісного розвитку людини в будь-якому віці.

Виклад основного матеріалу. Запити навчатися протягом життя стають дедалі актуальнішими і змальовують не тільки потребу в освіті, а й стабільність країни, бо освіта є магістральною складовою суспільної, фахової та соціальної галузей. Незаперечність означення позаакадемічної освіти як незвичайного явища сучасного освітнього світу веде до задоволення актуальних запитів громадян.

Висновки. Для консолідації суспільства і зміцнення держави особистість має володіти широкими знаннями, уміннями та навичками, що відповідають

Target setting. Are there complex educational processes that have taken place in Ukraine in recent decades, increasing the stability, spirituality and potential of the educational system of the country?

Actual scientific researches and issues analysis.

The concept of non-academic education as a modern educational paradigm was considered in works by S. Warburton [12], L. Green [7], O. Kyvliuk [3], J. Cohen [6], D. Oblinge [9], D. Super [11] and others.

The research objective.

Education as a process of development of the inner world of the individual, including the attitude of person to himself, the outside world and to other people, involves cognitive educational activity as an activity that replies the need for different knowledge. It is this kind of educational activity that can really come from the content and direction of value orientations, personal meanings and attitudes, that is, to create the foundation for personal development at any age.

The statement of basic material. Requests for lifelong learning are becoming more and more relevant and reflect not only the need for education but also the stability of the country, because education is a mainstay of the social, professional and social sectors. The indisputable definition of non-academic education as an unusual phenomenon in the modern educational world leads to satisfaction of the actual requests of citizens.

Conclusions. In order to consolidate society and strengthen the state, the person has to have extensive knowledge, skills and attainments that correspond to the

національній ідеї в її світоглядному розумінні. Врахування освітньо-виховних аспектів розвитку суспільства та інформаційно-комунікаційних технологій вносить істотний вклад у вирішення завдань забезпечення професійних потреб населення. Нарівні з академічною затребуваною стає позаакадемічна освіта, яку можна отримати поза інституційними структурами, використовуючи, в тому числі, відкриті ресурси електронного навчання, притаманні сучасному навчанню.

Ключові слова: позаакадемічна освіта, альтернативна освіта, академічний заклад, феномен, методологія, навчання.

national idea in its ideological sense. Taking into account educational and disciplinary aspects of society's development and information and communication technologies makes a significant contribution to solving the problems of ensuring the professional needs of the population. Non-academic education becomes relevant along with academic one; it can be obtained outside the institutional structures, including using the open e-learning resources inherent in modern learning.

Keywords: non-academic education, alternative education, academic institution, phenomenon, methodology, training.

Актуальність теми дослідження. Сучасна людина здатна одночасно вмістити в собі знання про науку, релігію, макросвіт і побачити себе в точці їх перетину, оскільки вона належить до всіх цих світів. Загальна ситуація у освіті змінилася з різким зростанням числа навчальних закладів, їх філій на базі колишніх середніх спеціальних навчальних закладів які пропагують засади неформальної освіти. Ринок освітніх послуг в останні десятиріччя зазнав значних змін, основною причиною яких стала глобалізація окремих країн в єдиний освітній простір, що істотно підвищило ступінь конкурентної боротьби за талановитих фахівців. Позаакадемічна освіта акцентує увагу на різноманітних освітніх проблемах, підсилює зв'язок між філософською, економічною та соціальною сферами життя.

Постановка проблеми. Інноваційні перетворення систем професійної і післядипломної освіти, інтенсивний розвиток галузевого навчання на підприємствах і в організаціях, а також системи додаткової освіти актуалізували пошук нових форм підготовки фахівців, однією з яких стала позаакадемічна освіта. Корпус професіоналів складається сьогодні, в основному, з працівників, які не мають спеціальної професійної підготовки. Вони потребують загальнонаукової і специфічної методологій, що представляють собою теоретичні та практично міжгалузеві знання. Варто відмітити конкретну методологію позаакадемічної освіти, що представляє собою сукупність професійних принципів і методів, технологічних засобів, які складають набір процедур із достовірного матеріалу і його первинну обробку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання позаакадемічної освіти в системі альтернативних видів навчання

привертають увагу наукової громадськості. Підтвердженням цього є дослідження Л. Грін [7], О. Кивлюк [3], Дж. Коена [6], Д. Облінгера [9] та інших. Дотичними до проблеми нашого дослідження є Закон України “Про професійний розвиток працівників” [3] та Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями” [5], де отримання альтернативної освіти розкривається як нагальна проблема.

Постановка завдання. Традиційна, що існувала протягом дуже довгого часу, орієнтація професійної освіти на підготовку фахівців, здатних виконувати конкретні професійні функції і вирішувати типові виробничі завдання, входить в протиріччя із замовленням сучасної економіки і ринку праці, які потребують професіоналів, що володіють мобільністю, готових до виконання широкого спектру соціально-професійних функцій і повинні забезпечувати сформовані в професійній школі компетентності, компетенції та метапрофесійну якість.

Виклад основного матеріалу. У Законі України “Про професійний розвиток працівників” у першій і шостій статтях вказано, що професійне навчання може бути формальним і неформальним. Професійне навчання працівників поза академічними закладами означає, що набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок не регламентоване місцем набуття, терміном та формою навчання. Воно здійснюється за їх згодою згідно з рішенням роботодавця за рахунок особистих коштів з урахуванням власних потреб. Формальне ж навчання відповідає всім вимогам неформального, але ще забезпечує диплом державного зразка [2]. Відповідно, якщо формальна освіта здобувається у академічних закладах, то, на нашу думку, навчання, яке здійснюється не в академічних закладах можна назвати позаакадемічним. Воно може проходити без згоди і відома роботодавця, тільки відповідно потреб чи бажань людини.

У Постанові Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями” встановлюються засоби вимірювання і критерії оцінювання результатів неформального професійного навчання. Визначається, що підтвердження кваліфікації та видача свідоцтва про присвоєння або підвищення робітничої професії здійснюється відповідно вимог Міністерства соціальної політики та Міністерства освіти і науки [4].

Французький філософ сімнадцятого століття Р. Декарт розмірковував про методи і види освіти, які на протигагу освітній традиції є викликом радикальним раціоналістам. Зміст тексту недвозначно свідчить, що Декарт утримує образ свого співрозмовника, щодо якого використовує весь арсенал істинно

французької дотепності і галантності. Ми не можемо не відзначити і той факт, що текст створений поза традицією, у ньому немає послідовності і систематичності. Жанрова специфіка тексту прояснюється протиставленням між міркуванням і викладом. Передбачається наявність в уяві автора деякого вихідного образу, який в певному порядку пропонується читачеві. Специфіка його текстів визначається тією обставиною, що образ самої досліджуваної реальності методу твориться і усвідомлюється автором в самій ситуації. Декарт у власній методології висуває специфічну метафізику сумнівів і гідності, яка вимагає і від автора, і від читача не вправ в абстрактних схемах і процедурах, а чогось протилежного [1].

Результатом домінування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, як зазначає сучасна українська вчена О. Кивлюк, є необмежені можливості електронних засобів в усіх традиційних формах організації навчання. До цих форм відносяться лекції, семінари, практичні, лабораторні заняття, спеціальні курси, дипломні роботи, факультативи і всі види самостійного навчання. Під інтенсифікацією процесу навчання, його індивідуалізацією мається на увазі поліпшення якості професійної підготовки тих, хто навчається на підставі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, формування у них умінь і навичок електронного моделювання. В процесі становлення інформаційної педагогіки людиною усвідомлюється забезпечення поєднання ретельно підбраного та дидактично представленого змісту, який детермінований свідомо поставленою метою. Сформовані ефективні стереотипи мислення і поведінки вимагають осмислення суті освіти і приведення її до відповідного ефективного шаблону, який є адаптованим до освітньої галузі [3].

Створення європейської зони позитивного навчання надає громадянам можливість вільно пересуватися задля отримання професії, робочих місць, максимально використовуючи знання та компетенції в процесі досягнення цілей та задоволення амбіцій. Для виконання цих завдань потрібно поставити за основу, що люди є основою комунікації. Зворотний зв'язок від особистості до держави висвітлив занадто велику кількість викликів у майбутньому. Економічні та соціальні зміни пов'язані з переходом до суспільства, що базується на знаннях. Громадяни Європейського Союзу мають переваги не тільки з освітньої сторони, але й з точки зору збільшення можливостей спілкування, подорожей, зайнятості. Масштаб таких змін вимагає радикального нового підходу до освіти та навчання. Нинішній невизначений економічний клімат породжує відновлення уваги та важливості до навчання протягом усього життя [8].

Після позаакадемічного повороту освіти відкриваються нові можливості для звернення особистості. Майбутнє обіцяє цифрову

чергу з більшим поверненням до зв'язності наук, заснованих на новому розумінні теорії систем та екології знань. Альтернативна радикальна глобальна черга передбачає на основі нової відкритості взаємозв'язок філософії освіти із новими силами глобалізації. Філософський сенс позаакадемічної освіти певною мірою прояснюється уявленням про людину як складний організм, що прагне до повноцінного буття [10].

Позаакадемічна освіта, на нашу думку, це можливість прояснення траєкторій професійного входження людини в суспільство, вироблення індивідуальних маршрутів його розуміння. Її основні аспекти знаходяться не тільки у виявленні особистісних потенцій, творчих перспектив і об'єктів спрямування, а й у процесі особистісної самореалізації в рамках ряду методик, як розгортання індивідуальних креативно-евристичних цілепокладань. У феномені позаакадемічної освіти ми виявляємо унікальну форму планомірного розвитку і сутнісних характеристик людини як носія і творця культурних смислів і значень. Осягнення позаакадемічної освіти здійснюється через розвиток ментальної, морально-етичної, світосприймальної, естетичної та інших найважливіших характеристик особистості, ширше – її духовної суб'єктивності.

Ноосферні чинники освіти відносяться до сфери академічної філософії і забезпечують гармонійну співвіднесеність природі освіти й сенсу самої філософії, потребують урахування генетичного й історичного зв'язку філософії і освіти. Освітній компонент відіграє суттєве значення у формуванні аксіологічного простору філософії, в якому відбувається становлення й розвиток універсальних здібностей людини. Інтегральний розвиток філософії в межах будь-якої культури позначається на спеціалізованих знаннях, вміннях і навичках особистості, необхідних суспільству [5].

Складною перспективою для методології освіти є вивчення симбіозу особистості як соціальної особи, учня, громадянина. Ці стосунки необхідні задля того, щоб знати чи приносить причина сукупний або окремий ефект і чи є результатом однієї причини або багатьох у декількох полях. Методологія освіти не тільки піддає сумніву значення досліджень та експериментів, але й підкреслює важливість освітніх досліджень. Альтернативна освіта забезпечує потужний виклик традиційним підходам до освітніх досліджень і пропонує як сутність порядку денного, так і набір методологій [6].

Філософія освіти засвідчує навчальну діяльність як загальний спосіб існування людини, вона охоплює і матеріально-практичні, і інтелектуальні операції; і зовнішні, і внутрішні процеси. У навчальній діяльності людина розкриває своє особливе місце в світі і стверджує себе в ньому як істота суспільна. У разі ж продуктивної, творчої діяльності визначається освітня мета самим суб'єктом, процес стає досить складним процесом, що має свої власні стадії і етапи, методи і засоби. Для досягнення цілі потрібно вирішувати

суперечності в самій структурі знання, які породила освіта, коригувати уявлення про зміну парадигм та стрімке зростання потреби в кваліфікованих працівниках. Технологізація засобів виробництва призвели до різкого збільшення фахової картини світу і до дробленню професійних областей на безліч спеціальностей. Сучасне суспільство диференційоване і політосвітне, позаакадемічна освіта претендує на власну форму опису і визначення. Виявилось, що традиційна освіта працює в повному діапазоні, там, де йде мова про універсальне, але не там, де постійно необхідно утримувати рівень для задоволення потреб ринку праці, що з успіхом виконує позаакадемічна освіта [7].

Затребуваність концептуальної освітньої парадигми виявляється очевидною щодо системності, діяльності, керованості. Проблема вибору шляху розвитку освіти є в центрі уваги. Можна схилитися до подальшої деталізації розпорядчих, нормативних методологічних уявлень, заснованих на класичних філософських і освітніх цінностях або до пошуку різного роду методологічних альтернатив як актуальних форм знання для сучасного суспільства. Реконструкцію методології освіти і філософської методології можна назвати гуманітарним спрямуванням, що вирішує непересічність питань існуючих методологічних побудовань, з точки зору відповіді на глобальні виклики, що стоять перед сучасною освітою [13].

Позаакадемічна освіта є організацією детермінованої діяльності. Системні дослідження природи сучасного методологічного знання як специфічного типу рефлексії над філософією можна розуміти категоріями діяльності в освіті. У структурі методологічного знання виокремлюються три рівні: філософський, загальнонауковий і технологічний. Зміст філософського рівня методології об'єднує в собі загальні принципи пізнання з категоріальним апаратом науки в цілому. Система освіти XXI ст. передбачає опору на нові методологічні основи та інноваційні освітні технології, що забезпечують відповідність реаліям інформаційного суспільства. Серйозні зміни, які відбулися в особистісному, поведінковому і когнітивному розвитку сучасної молоді під впливом електронних засобів інформації, вимагають принципово нового підходу до розробки змісту і методів освіти і, відповідно, до вироблення нових критеріїв філософсько-освітніх стратегій.

Позаакадемічна освіта стає ареною насичених дискусій, нерідко світоглядного характеру щодо змін у технологіях надання освіти і виданні свідоцтва при закінченні. Прибічниками стверджується, інтервентами відкидається правомірність спеціального виділення методології позаакадемічної освіти, як спеціальної галузі. Виявилася розбіжність уявлень про вирішення характеру зв'язку її з педагогікою та іншими науками, її право на власний понятійний апарат, випереджаючий характер по

відношенню до практики. Значення позаакадемічної освіти не зводиться до обговорення принципових питань, прояснюються проблеми, пов'язані з реальною практикою, з їхньою логікою, методологічними характеристиками. Ефективність і специфіка позаакадемічної освіти видно по спрямуванню, природі, методиці і ролі в дослідженні явищ і процесів, навчання і розвитку структурних комплексних підходів [12].

Складнощі у визначенні підходів до вивчення позаакадемічної освіти пояснюються існуючими сьогодні тенденціями у суспільстві і науці. Основним компонентом позаакадемічної освіти є додаткова професійна освіта, в якій недостатня увага приділяється проблемам методологічного характеру особистості. Виникненню альтернативної освіти протягом життя варто визначати на перетині різних галузей знань. Також бракує уваги до імплементації її у загальну освіту, інтегративного і міждисциплінарного підходів, до відхилень від заданого інституціями курсу на розвиток тих чи інших властивостей особистості. У ієрархічній логіці домінуючих чинників позаакадемічної освіти визначаються перспективи безперервної освітньої діяльності в умовах інформаційного суспільства. Глобалізація веде до взаємозв'язку освітніх систем світу, де відбувається універсалізація соціального, політичного та економічного життя. Це неминуче передбачає наявність у всіх розвинених країнах світу обов'язкових і загальних вимог до організації безперервної освітньої діяльності. Однак, глобалізаційні процеси породжують загострене бажання створення окремих освітніх систем, побудованих на зразках та менталітеті національних спільнот [9, с. 56].

Використання системного підходу, стосовно до стратегічного управління якістю позаакадемічної освіти, засноване на уявленні філософсько-освітньої стратегії, передбачає застосування структурності, що дозволяє аналізувати елементи системи та їх взаємозв'язок в рамках конкретної структури. Процес функціонування позаакадемічної освіти обумовлений не стільки властивостями її окремих елементів, скільки властивостями самої структури. Цілісність дозволяє розглядати одночасно позаакадемічну освіту як єдине ціле і в той же час як підсистему для ієрархічності безлічі елементів, професійних курсів, семінарів, конференцій. Взаємоспрямування зовнішніх і внутрішніх факторів позаакадемічної освіти на різних етапах функціонування множинності форм дозволяє використовувати безліч кібернетичних, лінгвістичних, економічних і математичних видів [11].

Якщо освіта орієнтується на зовнішні чинники і має предметну форму, то вона досягає можливості освоєння філософського бачення. Це той мінімум, який можна досягти, впроваджуючи дидактичні цілі по навчанню знань, умінь, навичок, в тому числі і компетенцій. Позаакадемічна освіта орієнтована на багатовимірне інтуїтивне

відпрацювання професійних моделей, що вирішує через свою реалізацію, орієнтацію в цілісній дійсності і поступальним поєднаним пізнанням фаху і цілісності навколишнього світу. В ній ще немає чітко розроблених ні методологічних, ні філософських стратегій, тільки інтуїтивний дискурс і форми. При цьому треба мати на увазі, що сама постановка питання не проста в своїй очевидності. Існує і існувала проблема узгодженості особистісно-суб'єктного досвіду і форм дій, методологій практикованого цілісного. Нові акумуляції на потенційних і інтенціональних методологіях позаакадемічної освіти виявляють потребу вивчення і прояснення її психо- і соціоструктур. В ситуативності усвідомлюваних явищ може лежати вихідний принцип розгортання освітніх парадигмальних процедур.

Висновки. Радикальна трансформація соціокультурного, освітнього контексту характеризується глобалізацією процесів і явищ, що охоплюють всі сфери людського життя і проявляється у формуванні культури з характерними для неї відкритістю і поліфонічністю, стаючи фактором радикальних трансформацій в освіті. Інтернаціоналізація освіти як єдиного світового освітнього простору є транснаціональною освітньою реальністю, відкритістю і інформаційним характером освіти. Технологізація наукоємності освіти, нових форм, системного проектування і прогнозування забезпечує управління якістю освіти і створення наднаціональних і локальних систем відкритих інформаційно-освітніх середовищ. Гуманітаризація, антропоцентризм, полікультурність і гетерогенність освіти створює інваріантне філософсько-освітнє середовище і формує глобальний простір освіти, який виступає об'єктом як педагогічних і філософських, так і міждисциплінарних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Декарт, Р., 2011. 'Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках', К. : *Тандем*, 101 с.
2. Верховна Рада України, 2012. 'Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 № 4312-VI'. Доступно : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>> [Дата звернення 15 Березня 2019].
3. Кивлюк, ОП., 2017. 'Формування ядра інформаційної педагогіки в контексті філософського дискурсу', *Наукові записки КУТЕП, Вип. 16, Серія «Філософські науки»*, С. 22–32.
4. Кабінет Міністрів України, 2013. 'Постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 340 "Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями"', Доступно : <<https://dniokh.gov.ua/?p=4141>> [Дата звернення 3 Квітня 2019].

5. Ткачук, М., 2001. 'Київська академічна філософія XIX – початку XX ст. і становлення історично-філософської науки в Україні : автореф. дис. ... докт. філос. наук : 09.00.05', К., 30 с.
6. Cohen, J., 2006. 'Social, Emotional, Ethical, and Academic Education : Creating a Climate for Learning, Participation in Democracy, and Well-Being', *Harvard Educational Review*, July, Vol. 76, № 2, P. 201–237.
7. Judith, G., Camilli, G., Elmore, P., 2014. 'Complementary methods in education research', *Arts-based educational research*, № 14, P. 95–109.
8. Commission of the European Communities, 2001. 'Making a European Area of Lifelong Learning a Reality', Brussels, 46 p.
9. Oblinger, D., 2005. 'Educating the Net Generation', *The College at Brockport*, Educause, 265 p.
10. Peters, M., 2014. 'Philosophy of education', NY : *Oxford University Press*. Available at : https://www.researchgate.net/publication/322076772_Philosophy_of_Education [Accessed 11 April 2019].
11. Super, DE., 2018. 'A life-span, life-space approach to career development', *Journal of Vocational Behavior*, № 13, P. 282–298.
12. Warburton, S., 2009. 'Second Life in higher education : Assessing the potential for and the barriers to deploying virtual worlds in learning and teaching', *British Journal of Educational Technology*, Vol. 40, № 3, P. 414–426.
13. Williams, A., Katz, L., 2018. 'The use of focus group methodology in education some theoretical and practical consideration', *International electronic journal for leadership in learning*, № 5(3), P. 38–56.

References:

1. Dekart, R., 2011. 'Mirkuvannya pro metod, shchob pravyl'no spryamovuvaty sviy rozum i vidshukuvaty istynu v naukakh (Discourse on the method to correctly guide one's mind and seek the truth in the sciences)', К. : *Tandem*, 101 s.
2. Verkhovna Rada Ukrayiny, 2012. 'Zakon Ukrayiny «Pro profesiynny rozvytok pratsivnykiv» vid 12.01.2012 № 4312-VI (The Law of Ukraine "On Professional Development of Workers" dated January 12, 2012 № 4312-VI)'. Dostupno : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17> [Data zvernennya 15 Bereznya 2019].
3. Kyvlyuk, OP., 2017. 'Formuvannya yadra informatsiynoyi pedahohiky v konteksti filososfs'koho dyskursu (Formation of the core of informational pedagogy in the context of philosophical discourse)', *Naukovi zapysky KUTEP*, Vyp. 16, Seriya "Filososfs'ki nauky", S. 22–32.
4. Kabinet Ministriv Ukrayiny, 2013. 'Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 15.05.2013 № 340 "Pro zatverdzhennya Poryadku pidtverdzhennya rezul'tativ neformal'noho profesiynoho navchannya osib za robitnychymy profesiynamy" (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 15, 2013, № 340 "On Approval of the Procedure for Confirming the Results of Informal Professional Training of Individuals for Workers' Professions")', Dostupno : <https://dniokh.gov.ua/?p=4141> [Data zvernennya 3 Kvitnya 2019].

5. Tkachuk, M., 2001. 'Kyivska akademichna filosofiya KHKH – pochatku KHKH st. i stanovlennya istorychko-filosofs'koyi nauky v Ukrayini : avtoref. dys. ... dokt. filos. nauk : 09.00.05 (Kyiv Academic Philosophy of the XIX - early XX centuries and the formation of historical and philosophical science in Ukraine : the dissertation author's abstract of the doctor of philosophical sciences : 09.00.05)', K., 30 s.
6. Cohen, J., 2006. 'Social, Emotional, Ethical, and Academic Education : Creating a Climate for Learning, Participation in Democracy, and Well-Being', *Harvard Educational Review*, July, Vol. 76, № 2, P. 201–237.
7. Judith, G., Camilli, G., Elmore, P., 2014. 'Complementary methods in education research', *Arts-based educational research*, № 14, P. 95–109.
8. Commission of the European Communities, 2001. 'Making a European Area of Lifelong Learning a Reality', Brussels, 46 p.
9. Oblinger, D., 2005. 'Educating the Net Generation', *The College at Brockport*, Educause, 265 p.
10. Peters, M., 2014. 'Philosophy of education', NY : *Oxford University Press*. Available at : <https://www.researchgate.net/publication/322076772_Philosophy_of_Education> [Accessed 11 April 2019].
11. Super, DE., 2018. 'A life-span, life-space approach to career development', *Journal of Vocational Behavior*, № 13, P. 282–298.
12. Warburton, S., 2009. 'Second Life in higher education : Assessing the potential for and the barriers to deploying virtual worlds in learning and teaching', *British Journal of Educational Technology*, Vol. 40, № 3, P. 414–426.
13. Williams, A., Katz, L., 2018. 'The use of focus group methodology in education some theoretical and practical consideration', *International electronic journal for leadership in learning*, № 5(3), P. 38–56.